

Küresel İletişim Çağında Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık ve Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi*

Examination of Media Literacy and Critical Thinking Levels of Teacher Candidates in the Age of Global Communication*

Oğuz Han ÖZTAY, Elif Selcan ÖZTAY

Öz

İçinde bulunduğumuz çağda yoğun olarak kullanılan medya ve kitlesel iletişim araçlarının bireyleri siyasi, kültürel, ekonomik ve eğitim açısından etkilediği söylenebilir. Medyanın doğru ve eleştirel bir şekilde kullanılması ise, 21. yüzyıl becerilerinden medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir. Bu becerilere sahip bireylerin, kitle iletişim araçları ile elde ettikleri bilgileri eleştirel bir bakış açısı ile yorumlamaları, değerlendirmeleri ve çözümlenmeleri gerekmektedir. Medya okuryazarlığı kavramı hem iletişim bilimleri hem de eğitim bilimlerinin çalışma kapsamına giren disiplinler arası bir kavramdır. Çalışmanın amacı öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerini ve medya okuryazarlığı ile eleştirel düşünme beceri düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2018-2019 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde farklı sınıf seviyelerinde öğrenim görmekte olan 185 Fen bilgisi, Türkçe ve Sınıf öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Veriler kişisel bilgi formu, Medya Okuryazarlık Ölçeği ve Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği kullanarak toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, dağılımların normalliğine bakmak için Kolmogorov-Smirnov testi, değişkenler arasındaki farklılık durumuna bakmak için Mann-Whitney testi ve Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerinin cinsiyete, interneti kullanma süresine ve TV programlarında aradıkları temel işleve göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Ayrıca, eleştirel düşünme beceri düzeyi öğretmen adayının okuduğu öğrenim seviyesi ve ana bilim dalına göre farklılık göstermezken, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık beceri düzeyleri öğrenim seviyesine ve ana bilim dalına göre farklılık göstermektedir. Sosyal medya araçları açısından bakıldığında eleştirel düşünme düzeyi yüksek çıkan öğretmen adaylarının Twitter kullanmayı daha çok tercih ettiği, medya okuryazarlık düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının ise Twitter ve Facebook tercih ettiği bulunmuştur. Ayrıca, eleştirel düşünme ve medya okuryazarlığı düzeyleri arasında istatistiksel olarak pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: İletişim çalışmaları, Medya okuryazarlığı, Eleştirel düşünme, Öğretmen adayları, Tarama modeli

Öztay OH., & Öztay ES., (2021). Küresel iletişim çağında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerinin incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 11(3), 600-612. <https://doi.org/10.5961/jhes.2021.479>

*Bu çalışmanın bir kısmı 7th International Symposium on Academic Studies in Educational and Social Sciences 2019 kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

*One part of this study was presented as an oral presentation at the 7th International Symposium on Academic Studies in Educational and Social Sciences (ISES), on 15-17 November 2019, in Ankara, Turkey.

Oğuz Han ÖZTAY

ORCID ID: 0000-0001-7323-7875

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van Meslek Yüksekokulu, Görsel, İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, Van, Türkiye
Van Yuzuncu Yil University, Van Vocational School, Department of Audiovisual Techniques and Media Production, Van, Turkey

Elif Selcan ÖZTAY (✉)

ORCID ID: 0000-0001-6156-1950

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Van, Türkiye
Van Yuzuncu Yil University, Faculty of Education, Department of Basic Education, Van, Turkey
selcan.kutucu@gmail.com

Geliş Tarihi/Received : 09.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted : 15.12.2021

ABSTRACT

The media and mass media, which are used extensively in our age, affect individuals in terms of political, cultural, economic and education. The correct and critical use of media requires media literacy and critical thinking skills, among 21st-century skills. Individuals with these skills are required to interpret, evaluate and analyze the information obtained through mass media with a critical perspective. The concept of media literacy is an interdisciplinary concept that falls under the scope of both communication sciences and educational sciences. The aim of the study is to reveal the media literacy and critical thinking skill levels of teacher candidates and the relationship between media literacy and critical thinking skill levels. The survey model, which is one of the quantitative research methods, was used in the study. The study sample consists of 185 Science, Turkish and Classroom teacher candidates studying at different grade levels in the education faculty of a state university in the 2018-2019 academic year. Data were collected using a personal information form, Media Literacy Scale and Critical Thinking Tendency Scale. In the data analysis, descriptive statistics, Kolmogorov-Smirnov test to look at the normality of the distributions, Mann-Whitney test and Kruskal-Wallis test to look at the difference between the variables were used. As a result of the study, it was found that pre-service teachers' media literacy and critical thinking skills did not show a significant difference according to gender, duration of internet use and the primary function they sought in TV programs. In addition, while the critical thinking skill level of the pre-service teacher does not differ according to the grade level and department, the media literacy skill levels of the pre-service teachers vary according to the grade level and department. In terms of social media tools, it was found that pre-service teachers with high critical thinking levels preferred to use Twitter more, while pre-service teachers with high media literacy levels preferred Twitter and Facebook. In addition, it has been determined that there is a statistically positive relationship between critical thinking and media literacy levels.

Keywords: Communication studies, Media Literacy, Critical thinking, Pre-service teachers, Survey model

GİRİŞ

Bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler ile birlikte, elektronik iletişim ağlarının çoğalmasıyla mesafe kavramı ortadan kalkmış ve dünyanın farklı coğrafyasında konumlanmış insanlar birbirleri ile iletişim kurmaya başlamıştır. Başka bir deyişle, iletişim bilimci Marshall McLuhan (1965)'in ifade ettiği gibi değişen ve gelişen teknoloji ile birlikte dünya adeta küresel bir köye (İngilizce'de Global Village olarak bilinen) dönmüştür. Kitle iletişim araçlarının sebep olduğu zaman ve mekân kavramlarının yeniden inşası neticesinde "küreselleşme" denilen bir kavram ortaya çıkmıştır (Thompson, 2008). Gazete, dergi, radyo, televizyon, sinema ve internet gibi kitlesel iletişimi kapsayan bu araçların ortak adı medya olarak da bilinmektedir. Benzer şekilde, Andersen'in (2002) "bilgiyi içeren ve ileten tüm ortamları içerir: televizyon, internet, gazete" (s.31) şeklindeki tanımında medya basılı veya dijital araç olarak ifade edilmektedir. Bu teknolojik medya araçları vasıtasıyla iletişim; bireyler arasından kitlesel iletişime dönüşmüştür. Örneğin, dünyanın bir ucunda yaşanan olaydan saniyeler içinde herkes haberdar olmaktadır.

Sosyal bir varlık olan insan duygu ve düşüncelerini paylaşma ihtiyacı hissetmektedir. Mağara duvarlarına resimler çizme serüveninden günümüze kadar gelen süreçte farklı teknikler geliştirilerek insanın haber verme, haber alma, duygu ve düşüncelerini aktarma süreci olarak tanımladığımız iletişim biçimi, 21. yüzyılda kurumsal bir yapıya dönüşmüştür (Cereci, 2012). Özellikle 2000'li yılların başından itibaren bilgisayar ve uydu teknolojilerindeki gelişim neticesinde "yeni medya" çağı olarak nitelendirilen çağın kitleleri yönlendirici güce sahip olduğu söylenebilir (Kırık, 2017). Gündelik yaşamımızın tamamına nüfuz etmiş akıllı telefon, tablet, dizüstü bilgisayar gibi medya araçlarından dolayı her an her saniye yüzlerce bilgi akışına maruz kalmaktadır. Gelişen ve değişen çağ ile birlikte, 21. yüzyılda artan ve yaygınlaşan kitle iletişim araçları neticesinde de insan-

lar yeni bilgiler ve düşüncelerin peşinde koşma gereksinimini; radyo, televizyon, sinema, internet ve internet uzantılı sosyal medya uygulamaları olan Twitter, Facebook, Instagram, Youtube gibi kanalları takip ederek gidermeye başlamıştır (Şahin, 2018). Ancak insanların kendilerine sunulan bilgilerin gerçekliğini yorumlama ve bu bilgileri eleştirel bir şekilde analiz etme becerilerinin ne düzeyde olduğu bilginin peşinde koşma gereksiniminin giderilmesi kadar önemlidir. Bu bilgilerin ışığında, 21. yüzyıl yeterlilikleri de göz önüne alırsa, gelişen ve değişen çağa ayak uyduracak bireylerin medya okuryazarı olması yani kitle iletişim araçları yoluyla elde ettikleri bilgileri eleştirel bir bakış açısı ile çözümlenme, değerlendirme ve iletme becerisine sahip olması gerektiği görülmektedir. Bu nedenle, bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerini ve medya okuryazarlığı ile eleştirel düşünme becerileri arasında ilişkiyi ortaya çıkarmaktır.

Medya Okuryazarlığı

Medyanın insanları yönlendirme; tutum ve davranışlar üzerindeki etkisi günümüzde yadsınamaz bir gerçektir (Hülür ve Yaşın, 2016). İçerisinde bulunduğumuz çağda son derece yoğun olarak kullanılan kitle iletişim araçları dizisi olarak nitelendirilen medyanın siyasi, ekonomik, kültürel ve eğitim biçimlerini etkiledi ifade edilebilir. Bilgi ve teknolojilerdeki gelişmelerle birlikte günümüzde medyanın insanın adeta bir uzvu hâline gelip insan yaşamının merkezinde olduğunu ve tüm yaş gruplarını etkisi altına aldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Medyanın doğru ve eleştirel bir şekilde kullanılması ise, 21. yüzyıl becerilerinden olan bilgi, medya ve teknoloji becerilerine sahip olmayı gerektirmektedir (Krumsvik, 2008). Bilgi, medya ve teknoloji becerileri bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve bilgi-iletim teknolojileri okuryazarlığını içermektedir (Partnership for 21st Century Learning, 2007). Genel olarak bu becerilere sahip olan bireylerin karşılaştıkları sorunlar için bilgiyi yaratıcı

ve doğru şekilde kullanması, farklı kaynaklardan elde ettiği bilgilerden alakalı olanı seçebilmesi ve bilgiye erişme ve kullanma konusunda etik ve yasal konulara hassasiyet göstermesi beklenir (Trilling ve Fadel, 2009). Bu becerilerden medya okuryazarlığı becerisine sahip bir birey ise kitle iletişim araçlarını kullanarak bilgiye ulaşabilme, ulaşılan bilgilerin doğruluğunu sorgulayabilme, karşılaştığı metinleri analiz edebilme, tarafı bilgileri değerlendirebilme ve sosyal medyada sağlıklı iletişim kurabilme yetkinliğine sahiptir (Bulger ve Davison, 2018). Şahin (2018) ise medya okuryazarlığının bireylere bilgiye erişim, erişilen bilgiyi çözümleyebilme, çözümlediği iletileri farklı açılardan değerlendirebilme ve farklı iletişim kanallarını kullanarak kendi iletilerini oluşturabilme becerisi kazandırdığını ifade etmiştir.

21. yüzyılın becerilerinden biri olarak tanımlanan medya okuryazarlığı, bilgi ve teknolojiye gelişmelerle birlikte yeniden şekillenen günümüz dünyasında önemli bir yere sahiptir. Korkmaz, Çakır ve Öztürk (2018) çalışmada insanların medya ve bilişim teknolojileri aracılığıyla elde ettikleri verileri kullanarak toplumda sosyal ve akademik açıdan kendilerini geliştirebildiklerini ancak doğru ve güvenilir bilgiyi elde etmek için bireylerin medya okuryazarı olmalarının önemini vurgulamıştır. Buradan yola çıkarak, sosyal bilimlerde en temel araştırma konularından biri olan insan ve insanın tutum ve davranışları üzerinde etkisi nedeniyle medyayı konu edinen çalışmaların önemini arttırdığı söylenebilir. Alanyazına da bakıldığında, son 10 yılda medya okuryazarlığı ile ilgili yapılan çalışmaların arttığı görülmektedir (Aydemir ve Erdamar, 2018; Erdem, 2018; Maden, Maden ve Banaz, 2017). Erdem (2018) medya okuryazarlığı alanında yürütülen tezleri incelediği içerik analizi çalışmasında en çok lisansüstü tezin sırasıyla Gazetecilik, Radyo-TV-Sinema ve Eğitim bilimleri alanlarında yürütüldüğünü bulmuştur. Bu da medya okuryazarlığı konusunun disiplinler arası olduğunun göstergesidir. Ayrıca, bu alanda yapılan içerik analizi çalışmaları medyanın insanlar üzerindeki kötü etkileri ve insanların bu etkilerden kendilerini nasıl koruyacaklarından, insanların bilgiye nasıl ulaşacağına ve o bilgiyi nasıl değerlendireceğine doğru dönüştüğünü göstermektedir. Eğitim bilimleri alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde ise öğretmen adayları ile yürütülen çalışmalarda medya okuryazarlık düzeylerinin (Aslan ve Tuncer-Basel, 2017; Dedebe, Daşdemir ve Şan, 2019; İnan, 2010; Karaman ve Karataş, 2009; Som ve Kurt, 2012; Yılmaz, 2013), medya okuryazarlık dersine yönelik görüşlerin (İnan, 2010; Kansızoğlu, 2016) ve medya okuryazarlık dersine yönelik tutumun (Çinelioğlu, 2013) belirlenmesine odaklanıldığı görülmektedir. Çakmak (2019) çalışmasında öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin; cinsiyet, yaş ve TV izleme sürelerine göre farklılaşmadığı ancak internet kullanım sürelerine göre farklılaştığını ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini farklı değişkenlere göre değerlendirilen Aslan ve Tuncel-Basel (2017) öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin ortalamasının üstünde olduğunu ve medya okuryazarlık düzeyinin öğrenim görülen ana bilim dalına göre farklılaşmazken, cinsiyet değişkenine göre farklılaştığını bulmuştur. İnan (2010) ise Türkçe, Sosyal Bilimler ve Sınıf Öğretmenliği ana bilim dallarında öğrenim gören öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerini araştırdı-

ğı çalışmasında, katılımcıların medya mesajlarına verdiği tepkilerin düşük olduğunu, bilinçli birer medya okuyucusu olduklarını, haberleri farklı kaynaklardan takip ettiklerini bulmuştur. Aynı örneklem grubu ile çalışan Karaman ve Karataş (2009) ise öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı seviyelerinin yüksek olduğunu tespit etmiştir.

Eleştirel Düşünme

Eleştirel düşünmeye yönelik yapılan tanımlamalar, kültürlere, düşünme eğilimlerine ve alışkanlıklara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. İpşiroğlu (1997) eleştirel düşünmeyi "sorunların özüne inen, farklı açılardan irdeleyen, anlamaya çalışan, gerekirse karşı çıkabilen bir düşünme biçimi" (s. 33) olarak tanımlarken, Paul ve Elder (2006) ise "kişinin kendi kendini yönlendirdiği, disipline ettiği, izlemeye aldığı ve doğruladığı bir düşünme yöntemi" (s. 3) olarak tanımlamaktadırlar. Eleştirel düşünme en genel tanımı ile güvenilir ve geçerli bir bilgiye ulaşmak için analitik düşünme, karar verebilme, neden sonuç ilişkisi kurarak sorun çözme özetle akla ve mantığa dayalı yansıtıcı bir düşünme biçimidir (Alkın-Şahin, Tunca ve Ulubey, 2014; Kurt ve Kürüm, 2010). Başka bir deyişle, eleştirel düşünme bireylerin karşılaştıkları durumları olduğu gibi kabul etmek yerine araştırma ile elde ettikleri bilgilerin süzgecinden geçirerek karar verme süreci olarak tanımlanabilir (Öztay ve Tüysüz, 2021). Medya ve sosyal medya tarafından günümüzde her gün sınırsız bilgi kaynağına maruz kalan bireylerin, hangi bilginin doğru ve güvenilir olduğuna karar verebilmesi için eleştirel düşünme becerilerine sahip olması gerekmektedir (Ekinci ve Aybek, 2010). Günümüz toplumuna uyum sağlamak için gerekli olan beceriler olan ve 21. yy becerileri olarak da adlandırılan becerilerin gelişmesi eleştirel düşünen bireylerin yetiştirilmesi ile mümkündür. Eleştirel düşünme becerisi öğretilir ve geliştirilebilir bir düşünme becerisi olduğu için, öğrencilerin eleştirel düşünürler olması planlı bir uygulama süreci ile mümkündür (Egmir, 2016)

Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme İlişkisi

Medya okuryazarlığı, medyadaki mesajları ve/veya haberleri doğru bir şekilde algılama ve analitik olarak değerlendirme olarak tanımlanabilir (Aufderheide, 1993) Medya okuryazarı olmak ise medyadan gelen mesajları eleştirel bir biçimde analiz etmekten geçmektedir. Başka bir deyişle, medya okuryazarı bir birey sorgulamak ve muhakeme yapmak için eleştirel düşünme becerilerini kullanmalıdır (Radeloff ve Bergman, 2009). Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme kavramları birbiri ile oldukça ilintili iki kavram olmasına rağmen bu kavramlar arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların sayısı azdır (Arke, 2005; Kurt ve Kürüm, 2010; Yiğit, 2015). Örneğin, Arke (2005) üniversite öğrencileri ile yürüttüğü çalışmada öğrencilerin medya okuryazarlık düzeyleri ile eleştirel düşünme becerileri arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yiğit (2015) ise sınıf öğretmenlerinin medya ve TV okuryazarlık düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimlerini cinsiyet, yaş, mesleki deneyim, günlük internet kullanma süresi ve gazete okuma sıklığı gibi değişkenler açısından incelemiştir. Ayrıca öğretmenlerin medya ve TV okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişkiyi de araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda, öğretmenlerin

medya ve TV okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme becerileri arasında düşük ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca son zamanlarda eleştirel düşünce ve medya okuryazarlığı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar (Çiftçi, 2019; Erdem, 2018) bu iki kavramın eğitim sürecinde birlikte verilmesi gerektiğini ve birbirlerini desteklediğini vurgulamaktadır.

Çalışmanın Önemi

Medyanın kamusal söylem aracı olarak güçlü bir yere sahip olması ile birlikte, UNESCO medya okuryazarlığı eğitimine önem vermiştir (Altun, 2011). Hobbs ve Frost (2003) medya okuryazarlığı eğitiminin medyada yer alan karmaşık bilgileri anlayabilmeyi ve sorgulayabilmeyi kolaylaştırdığını bulmuştur. Cherner ve Curry (2019) özellikle toplumda teknolojinin her geçen gün artan rolü ile birlikte sahte ve sansasyonel haberlerin artması sebebiyle medya okuryazarlığının önemini vurgulamıştır. Ayrıca medya okuryazarlığının öğretmenlere ve öğrencilere dijital ortamlarda okudukları metinleri, TV’de izledikleri programları ve sosyal medya bildirimlerini analiz etme, eleştirme ve karşılık verme becerisi kazandırdığını ifade etmişlerdir. Bu noktada medya okuryazarlığının ve eleştirel düşünme becerisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Hasdemir ve Demirel (2012) medya okuryazarlığının bireylerin hem kendileri dışındaki medyanın hem de iletişim dünyasının farkına varmalarına yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Medya okuryazarlığının eleştirel bir bakış açısı ile harmanlanması ise önemlidir. Aynı zamanda, bireylerin sahip olması gereken 21.yüzyıl becerileri de göz önüne alınırsa, yeni nesilleri yetiştiren öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının da doğru bilgiyi elde etme ve medyayı eleştirel bir gözle sorgulama açısından bu becerilere sahip olması gerekmektedir (Dedebali ve diğ., 2019). Medya okuyazarı olan ve eleştirel düşünme becerilerine sahip öğretmenlerin gelişen teknoloji ve bilgileri kullanarak hem mesleki gelişim sağlamak hem de bilgileri öğrencilerine sunmak için en uygun öğretim yöntemini bulma ve kullanabilme becerisine sahip olacağı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerinin araştırılması öğretmenlerin bu konudaki yeterliliklerini belirlemede yardımcı olacaktır. Medya okuryazarlığı alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışmaların daha çok öğrencilerle yürütüldüğü bulunmuştur (Aydemir ve Erdamar, 2018; Erdem, 2018). Ayrıca, Aydemir ve Erdamar (2018) öğretmen adayları ile yürütülen çalışmalarda genellikle Sosyal bilgiler, Sınıf ve Türkçe öğretmenlerinin tercih edildiğini vurgulamıştır. Buradan da yola çıkılarak bu çalışmada Sınıf, Fen ve Türkçe branşlarındaki öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ile eleştirel düşünme düzeylerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ayrıca, Aslan, Turgut, Göksu ve Aslan (2019), bu bağlamda yapılan çalışmaların geniş örneklem ve grup karşılaştırma testlerinin kullanılarak yapılmasının alana katkı sağlayacağını vurgulamıştır. Bu çalışmanın amacı öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerini ve medya okuryazarlığı ile eleştirel düşünme becerileri arasında ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. Çalışmanın araştırma soruları:

1. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

2. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeyleri demografik değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının medya okuryazarlıkları ile eleştirel düşünme düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Yöntemi

Bu araştırma nicel çalışma yöntemlerinden betimsel tarama modeline göre tasarlanmıştır. Tarama modeli, kalabalık bir grup katılımcının bir konu hakkındaki düşüncelerini elde etmek için kullanılır (Fraenkel ve Wallen, 2006).

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimlerinin arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için ise ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, değişkenleri manipüle etmeden iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi için kullanılır (Fraenkel ve Wallen, 2006). Bu çalışmada öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme eğilimleri ve bunlar arasındaki ilişki betimlenmeye çalışılmıştır.

Örneklem

Çalışmanın örneklemini 2018-2019 güz yarıyılında Van Yüzüncü Yıl üniversitesinde Türkçe öğretmenliği, Fen Bilgisi öğretmenliği ve Sınıf öğretmenliği ana bilim dallarına 2. 3. ve 4. öğrenim seviyesine devam eden 185 öğretmen adayı oluşturmaktadır. İlköğretim seviyesinde öğrencilere verilen medya okuryazarlığı dersinin genellikle bu branştaki öğretmenler tarafından verilmesi sebebiyle bu ana bilim dalındaki öğretmen adayları ile çalışılmıştır. Çalışmanın örneklemini amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örnekleme ile seçilmiştir. Örneklem grubunun branş ve cinsiyet olarak dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Cinsiyet ve Anabilim Daları ile İlgili İstatistikler

Bilgiler	Gruplar	f	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	125	67,57
	Erkek	60	32,43
Anabilim dalı	Türkçe öğretmenliği	58	31,35
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	49	26,49
	Sınıf öğretmenliği	78	42,16

Veri toplama araçları

Araştırmanın verileri demografik soruları içeren kişisel bilgi formu, Medya Okuryazarlık Ölçeği ve Eleştirel düşünme Eğilimi Ölçeği kullanarak toplanmıştır. Kişisel bilgi formu cinsiyet, öğrenim görülen ana bilim dalı, günlük TV ve internet kullanma süreleri, TV izlerken tercih edilen programlar ve internet kullanma amaçları gibi demografik bilgilere yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık seviyelerini belirlemek için Karataş (2008) tarafından geliştirilen “Medya Okurya-

zarlık ölçeği" kullanmıştır. Ölçeğin bilgi sahibi olma, analiz edebilme ve tepkide bulunma ve yargılayabilme, örtük mesajları görebilme şeklinde üç alt boyutu olduğu ifade edilmiştir. Ölçme aracının güvenilirliği .84 olarak belirlenmiştir. Field (2013) cronbach alpha değerinin .70 ve üzerinde olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir.

Eleştirel düşünme eğilimlerine yönelik verileri toplamak için ise Facione, Facione ve Giancarlo (1998) tarafından geliştirilen California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek Kökdemir (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .88 olarak bulunmuştur.

Kullanılan ölçekler daha önce geçerlilikleri test edilmiş ölçekler olup, bu çalışmada ayrıca geçerlilikleri sınanmamıştır. Bunun yerine ankete verilen cevapların tutarlılıklarını belirlemek amacıyla Cronbach alfa değeri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre Medya okuryazarlığı ve Eleştirel düşünme anketlerinin Cronbach alfa değerleri sırasıyla 0.893 ve 0.859 olarak bulunmuştur. Bu değerlerin .80 üzerinde olması anketlerin yüksek güvenilirlik düzeyine sahip olduğunu göstermektedir (McMillan ve Schumacher, 2009)

Verilerin Analizi

Veri toplama araçları ile toplanan veriler nicel analiz yöntemleri kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın istatistiksel analizleri SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. İstatistiksel analizlerde parametrik veya parametrik olmayan yöntemlerden hangilerinin seçileceği verilerin nasıl bir dağılım gösterdiğine bağlıdır. Bu noktada uygun hipotezlerin kurulup, test edilebilmesi için öncelikle dağılıma ilişkin normallik testi yapılması gerekmektedir (Toy ve Tosunoğlu, 2007). Bu testlerin belirlenmesinde örneklem sayısı dikkate alınır. Örneklem sayısı 50'den büyük ise Kolmogorov-Smirnov testleri kullanılır (Büyüköztürk, 2007). Çalışmada elde edilen verilerin normallik dağılımlarına bakmak için Kolmogorov-Smirnov testi uygulanmış ve dağılımın normal olmadığı bulunmuştur (Tablo 2). Bu sebeple veri analizi için parametrik olmayan testler kullanılmıştır.

Tablo 2: Normal Dağılıma Uygunluğun Test Edilmesi

Değişkenler	Kol.-Smi. Testi değeri
Medya Okuryazarlık	0,008<0,05
Eleştirel Düşünme	0,000<0,05

Medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme puanlarında demografik özelliklere göre farklılıkların oluşup oluşmadığı test edilmiştir. Değişkenler normal dağılıma sahip olmadığı için farklılıkların belirlenebilmesi için iki farklı grup içeren demografik özelliklerde Mann-Whitney testi kullanılırken, ikiden fazla grup arasındaki farklılıkların belirlenmesinde Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Farklılık belirlenen demografik özelliklerde farklılığın meydana geldiği grupların ortaya çıkarılması için ikili karşılaştırma testleri yapılmıştır.

Medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceresi arasındaki ilişkiyi analiz etmek için ise basit doğrusal regresyon analizi

yapılmıştır. Doğrusal Regresyon analizi değişkenler arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılmasında literatürde sıkça kullanılan istatistiksel yöntemlerden birisidir (Büyüköztürk, 2007).

BULGULAR

Demografik Değişkenler ile İlgili Bulgular

Öğretmen adaylarının kişisel bilgi formunda yer alan demografik değişkenlere ilişkin frekans ve yüzdeler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde öğretmen adaylarının en çok kullandığı medya aracının %94,6 ile internet olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarının yarısından fazlasının TV izlemediği ve %43,2'sinin ise 1-5 saat arasında TV izlediği belirlenmiştir. Bununla birlikte, haber ve bilgi verme özelliğinin öğretmen adaylarının TV'de izledikleri programlarda en çok aradıkları özellikler olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca TV'de en çok haber programlarını ve dizileri izlemeyi tercih etmektedirler. Medya araçlarından en çok tercih ettikleri internette öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu 1-5 saat arasında vakit geçirmektedir. Öğretmen adaylarının interneti çoğunlukla haber almak ve sohbet etmek için kullandıkları görülmektedir. Sosyal medya araçlarından ise öğretmen adayları en çok Instagram'ı kullanmayı tercih ediyor. Öğretmen adaylarının yazılı medyadan gazeteyi nadiren okudukları bulunmuştur. Son olarak öğretmen adaylarının yarısından fazlası medya okuryazarlığın amacını "Medya metinlerindeki sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlendirmelere karşı uyanık bir birey yetiştirmek" olarak algıladığını ifade etmiştir.

Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Bulgular

Öğretmen adaylarının Medya okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Becerisine yönelik anketlere verdikleri cevapların betimleyici istatistik ile elde edilen sonuçları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4'de görüldüğü gibi öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerinin ortanın üzerinde olduğu bulunmuştur.

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini belirlemek için Mann-Whitney testi kullanılarak elde edilen sonuçlar Tablo 5'de sunulmuştur.

Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık seviyesi ve eleştirel düşünme becerisi açısından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p=0,123>0,05$ ve $0,333>0,05$).

Medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen adaylarının öğrenim seviyelerine göre değişip değişmediğine yönelik veriler Tablo 6'da sunulmuştur.

Eleştirel düşünme puanı öğretmen adayının okuduğu sınıf düzeyine göre farklılık göstermemektedir ($0,130>0,05$). Öte yandan medya okuryazarlık puanı öğretmen adayının bulunduğu sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir ($0,003<0,05$). Buna göre son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının medya okuryazarlık seviyelerinin diğer sınıflara göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Bu bulgudan hareketle öğretmen adaylarının

Tablo 3: Demografik Değişkenlere İlişkin Frekans ve Yüzdeler

		Frekans (f)	Yüzde (%)
En çok hangi medya araçlarını kullanıyorsunuz?	Televizyon	6	3,2
	İnternet	175	94,6
	Radyo	4	2,2
Günde kaç saatinizi TV izlemeye ayırırsınız?	1-5 saat	80	43,2
	6-10 saat	3	1,6
	TV izlemiyorum	102	55,1
İzlediğiniz programlarda aradığınız temel özellik nedir?	Haber ve bilgi verme	73	39,5
	Eğitim	27	14,6
	Toplumsallaştırma	6	3,2
	Eğlendirme	67	36,2
	Denetim ve Eleştiri	8	4,3
	Kültürel Değerlerin Korunması	2	1,1
Aşağıdaki TV programlarından en fazla izlediğiniz bir programı işaretleyiniz.	Tanıtım	2	1,1
	Haber programları	34	18,4
	Spor Programları	24	13,0
	Eğlence Programları	32	17,3
	Belgeseller	26	14,1
	Eğitim Kültür Programları	20	10,8
	Dizi	34	18,4
Sinema	15	8,1	
Günde kaç saatinizi internette geçirirsiniz?	1-5 saat	134	72,4
	6-10 saat	47	25,4
	11-16 saat	4	2,2
İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?	Haber almak	81	43,8
	E-posta almak	1	0,5
	Müzik dinlemek	30	16,2
	Oyun oynamak	5	2,7
	Alışveriş	3	1,6
	Sohbet etmek	59	31,9
	Diğer	6	3,2
Aşağıdaki sosyal medya araçlarından en fazla izlediğiniz bir aracı işaretleyiniz.	Facebook	10	5,4
	Twitter	22	11,9
	Instagram	123	66,5
	Linkedin	1	0,5
	Snapchat	3	1,6
	Diğer	26	14,1
Hangi sıklıkla gazete okursunuz?	Nadiren	170	91,9
	Sıklıkla	9	4,9
	Her gün	6	3,2
Sizce Medya okuryazarlığının amacı nedir?	Medya teorileri ve medya kültürü hakkında bilgi vermektir	22	11,9
	Medya tarihi hakkında bilgi vermektir	6	3,2
	Bireylerin iletişim becerilerini geliştirmektir.	19	10,3
	Eleştirel düşünme yeteneğine sahip insanlar yetiştirmektir.	28	15,1
	Medya metinlerindeki sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlendirmelere karşı uyanık bir birey yetiştirmektir.	105	56,8
	Medya sorunlarına çözüm bulmaktır.	5	2,7

medya okuryazarlık seviyelerinin lisans eğitimlerinin başlangıcı ile tamamlanmasına kadar geçen süreçte olumlu anlamda gelişme gösterdiği söylenebilir.

Çalışmanın örneklemini Sınıf öğretmenliği, Fen Bilgisi öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği ana bilim dalında okuyan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen adaylarının okudukları ana bilim dalına göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Eleştirel düşünme puanı kişilerin okudukları ana bilim dalına göre farklılık göstermezken ($p=0,137>0,05$), medya okuryazarlığı puanı öğretmen adaylarının okudukları ana bilim dalına göre farklılık göstermektedir ($0,004<0,05$). Buna göre Fen Bilgisi öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin medya okuryazarlık düzeyleri diğer ana bilim dallarına göre daha düşük çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının kullandığı medya araçlarına göre medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme beceri düzeylerinin değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 8'de sunulmuştur.

Öğretmen adaylarının kullandığı medya araçlarına göre medya okuryazarlık puanında bir farklılık meydana gelmezken ($p=0,158>0,05$), eleştirel düşünme puanında farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,045<0,05$). Elde edilen sonuçlara göre medya araçlarından daha çok interneti kullandığını belirten kişilerin eleştirel düşünme puanı diğer medya araçlarını (TV ve radyo) kullananlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının TV izleme sürelerine göre medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerisinin değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 9'da sunulmuştur.

Televizyon izleme süresine göre medya okuryazarlık puanında bir farklılık meydana gelmezken ($p=0,424>0,05$),

Tablo 4: Medya Okuryazarlık ve Eleştirel Düşünme Puanlarının Betimsel İstatistikleri

Değişkenler	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Std. Sapma
Medya Okuryazarlık Puanı	185	2,12	4,94	3,7860	0,55729
Eleştirel Düşünme Puanı	185	2,53	4,85	3,8320	0,37851

Tablo 5: Cinsiyete Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	Kadın	125	88,79	0,123>0,05
	Erkek	60	101,77	
Eleştirel Düşünme	Kadın	125	90,41	0,333>0,05
	Erkek	60	98,39	

Tablo 6: Öğrenim Seviyesine Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Öğrenim Seviyesi	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	2.sınıf	71	82,56	0,003<0,05
	3.sınıf	82	91,09	
	4.sınıf	32	121,08*	
Eleştirel Düşünme	2.sınıf	71	83,39	0,130>0,05
	3.sınıf	82	100,44	
	4.sınıf	32	95,25	

* Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılık gösteren grup/grupları belirtmektedir.

Tablo 7: Öğretmen Adayının Okuduğu Ana Bilim Dalına Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Ana bilim dalı	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	Sınıf öğretmenliği	78	92,86	0,004<0,05
	Fen bilgisi öğretmenliği	49	74,29*	
	Türkçe öğretmenliği	58	109,00	
Eleştirel Düşünme	Sınıf öğretmenliği	78	88,53	0,137>0,05
	Fen bilgisi öğretmenliği	49	105,83	
	Türkçe öğretmenliği	58	88,17	

* Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılık gösteren grup/grupları belirtmektedir.

eleştirel düşünme puanında farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p=0,046<0,05$). Elde edilen sonuçlara göre 6-10 saat arası TV izlediğini belirten kişilerin eleştirel düşünme puanı diğerlerine göre düşük çıkmıştır. Diğer bir ifade ile TV önünde geçen süre arttıkça kişilerin eleştirel düşünme kabiliyetleri azalmaktadır.

Öğretmen adaylarının TV programlarında aradıkları temel işlev ve göre medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerisinin değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerileri öğretmen adaylarının TV programlarında aradıkları temel işleve göre fark-

lılık göstermemektedir ($p=0,576>0,05$ ve $0,276>0,05$). Puanlar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı olmamasına rağmen, medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme puanlarında en düşük puan tanıtım temel özelliğine aittir. Öte yandan, denetim ve eleştiri temel işlevi arayanların medya okuryazarlık düzeyi yüksekken, toplumsallaştırma temel işlevini arayanların ise eleştirel düşünme düzeyi yüksektir.

Öğretmen adaylarının izledikleri TV programlarına göre medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme becerisinin değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 8: Kullanılan Medya Aracına Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Kullanılan Medya Araçları	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	Televizyon	6	113,33	0,158>0,05
	İnternet	175	93,33	
	Radyo	4	48,13	
Eleştirel Düşünme	Televizyon	6	54,17	0,045<0,05
	İnternet	175	94,97*	
	Radyo	4	65,13	

* Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılık gösteren grup/grupları belirtmektedir.

Tablo 9: TV İzleme Süresine Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Televizyon izleme süresi	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	1-5 saat	80	87,39	0,424>0,05
	6-10 saat	3	84,83	
	TV izlemiyorum	102	97,64	
Eleştirel Düşünme	1-5 saat	80	86,83	0,046<0,05
	6-10 saat	3	44,17*	
	TV izlemiyorum	102	99,28	

* yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılık gösteren grup/grupları belirtmektedir.

Tablo 10: Programda Aranan Özelliklere Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Programlarda aranan temel özellik	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	Haber ve bilgi verme	73	101,62	0,567>0,05
	Eğitim	27	80,41	
	Toplumsallaştırma	6	96,42	
	Eğlendirme	67	88,10	
	Denetim ve Eleştiri	8	104,06	
	Kültürel Değerlerin Korunması	2	82,75	
	Tanıtım	2	68,25	
Eleştirel Düşünme	Haber ve bilgi verme	73	96,62	0,276>0,05
	Eğitim	27	82,31	
	Toplumsallaştırma	6	135,25	
	Eğlendirme	67	88,80	
	Denetim ve Eleştiri	8	97,19	
	Kültürel Değerlerin Korunması	2	131,50	
	Tanıtım	2	64,00	

Eleştirel düşünme becerisi öğretmen adaylarının izledikleri TV programlarının türüne göre farklılık göstermezken ($p=0,332>0,05$), medya okuryazarlığı puanı öğretmen adaylarının izledikleri program türüne göre farklılık göstermektedir ($0,001<0,05$). Öğretmen adaylarının interneti kullanma sürelerine göre medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme düzeylerinin değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme seviyeleri öğretmen adaylarının interneti kullanma sürelerine göre farklılık göstermemektedir ($p=0,282>0,05$ ve $0,512>0,05$).

Öğretmen adaylarının kullandıkları sosyal medya araçlarına göre medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme düzeylerinin değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 13’de sunulmuştur.

Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme seviyelerinin öğretmen adaylarının kullandıkları sosyal medya türüne göre farklılık gösterdiği bulunmuştur ($p=0,033<0,05$ ve $0,044<0,05$). Facebook ve Twitter kullanan bireylerin medya okuryazarlık puanları diğerlerine göre daha yüksek çıkmıştır. Diğer taraftan eleştirel düşünme puanı yüksek olan bireyler Twitter kullanan öğretmen adaylarıdır.

Tablo 11: İzlenen TV Programları Türüne Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Kişilerin izledikleri TV programları	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	Haber programları	34	124,29*	0,001<0,05
	Spor Programları	24	83,75	
	Eğlence Programları	32	85,06	
	Belgeseller	26	94,35	
	Eğitim Kültür Programları	20	98,50	
	Dizi	34	66,94	
	Sinema	15	103,20	
Eleştirel Düşünme	Haber programları	34	93,62	0,332>0,05
	Spor Programları	24	93,52	
	Eğlence Programları	32	108,06	
	Belgeseller	26	98,23	
	Eğitim Kültür Programları	20	95,93	
	Dizi	34	80,69	
	Sinema	15	73,57	

* Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılık gösteren grup/grupları belirtmektedir.

Tablo 12: İnterneti Kullanma Süresine Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	İnterneti kullanma süresi	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	1-5 saat	134	96,32	0,282>0,05
	6-10 saat	47	82,50	
	11-16 saat	4	105,00	
Eleştirel Düşünme	1-5 saat	134	90,87	0,512>0,05
	6-10 saat	47	97,01	
	11-16 saat	4	117,13	

Tablo 13: Kullanılan Sosyal Medya Araçlarına Göre Farklılıkların Test Edilmesi

Değişkenler	Kullanılan sosyal medya araçları	n	Ortalama Rank	Test değerine ilişkin p değeri
Medya Okuryazarlık	Facebook	10	115,80*	0,033<0,05
	Twitter	22	117,64*	
	Instagram	123	89,96	
	Diğer	30	79,78	
Eleştirel Düşünme	Facebook	10	96,60	0,044<0,05
	Twitter	22	110,77*	
	Instagram	123	94,38	
	Diğer	30	73,12	

* Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda farklılık gösteren grup/grupları belirtmektedir.

Tablo 14: Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Bağımlı değişken: Medya Okuryazarlığı							
	Katsayılar	Standart hata	t	p	R ²	Düzeltilmiş R ²	F	P değeri (F-İst.)
Eleştirel Düşünme	0.300	0.106	2.817	0.0054	0.041	0.036	7.939	0.005
Sabit Terim	2.635	0.410	6.423	0.0000				

Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Becerisi Arasındaki İlişki ile İlgili Bulgular

Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerisi arasındaki ilişkiyi analiz etmek için doğrusal regresyon analizi yapılmıştır ve elde edilen sonuçlar Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14 incelendiğinde eleştirel düşünme puanının medya okuryazarlık puanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir ($p=0,0054<0,05$). Buna göre eleştirel düşünme puanı medya okuryazarlık puanını pozitif olarak etkilemektedir. Eleştirel düşünme değişkeninde meydana gelen 1 puanlık artış medya okuryazarlık değişkeninde 0,30 puanlık artışa sebep olmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Fen bilgisi, Türkçe ve Sınıf öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve eleştirel düşünme becerilerini incelemek amacıyla yürütülen çalışma sonucunda elde edilen bulgular üç başlık altında toplanabilir. İlk olarak öğretmen adaylarının medya okuryazarlık beceri düzeyi, ortalaması orta düzeyin üstünde bulunmuştur. Bu bulgu daha önce öğretmen adayları ile yapılan çalışmaların bulguları ile benzerlik göstermektedir (Karaman ve Karataş, 2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık beceri düzeyicinsiyet, interneti kullanma süresi ve TV programlarında aradıkları temel işlevler açısından farklılık göstermemiştir. Şu anki öğretmen adaylarının dijital kuşak olarak adlandırılan sosyal medyayı aktif olarak kullanan, teknolojiye dayalı bir yaşam tarzı sürdüren Z kuşağına dahil olduğu düşünülürse (Kapil ve Roy, 2014), öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu internet ve sosyal medya ile iç içedir. Dolayısıyla cinsiyet fark etmeksizin tüm bireyler interneti ve sosyal medyayı aktif olarak kullandığı için medyaya yönelik benzer bir farkındalık geliştirdikleri için medya okuryazarlık beceri düzeyleri benzer bulunmuş olabilir. Benzer şekilde, Çepni, Palaz ve Ablak (2015)’ün öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık seviyelerini araştırdığı çalışmasında okuryazarlık seviyelerinin cinsiyet değişkenine göre değişmediği bulunmuştur. Öte yandan, medya okuryazarlık düzeyi öğretmenin sınıf düzeyine ve ana bilim dalına göre farklılık göstermektedir. Som ve Kurt (2012)’nin bulgusuna paralel olarak, son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının medya okuryazarlık seviyelerinin diğer sınıflara göre daha yüksek çıktığı bulunmuştur. Bu durumun öğretmen adaylarının artan sınıf seviyesi ile birlikte deneyim ve yaşlarının artması ile daha bilinçli hâle gelmeleri ve medyaya daha eleştirel bir gözle bakmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Medya okuryazarlık düzeyini anabilim dalı bazında incelediğimizde, Fen Bilgisi öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyi Türkçe ve Sınıf öğretmenliği göre daha düşük çıkmıştır. Karaman ve Karataş (2009) da Türkçe ve Sınıf

öğretmenliği gibi sözel bölümlerdeki öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmiştir. Bunun sebebi, Türkçe ve Sınıf öğretmenliği ana bilim dalında okutulan derslerin içeriklerinin farklılığından kaynaklanıyor olabilir. Türkçe öğretmenliği lisans programı ders içeriklerinde “Medya okuryazarlığı” dersi alan seçmeli dersi olarak sunulurken, Sınıf ve Fen bilgisi öğretmenliği ders içeriklerinde genel kültür seçmeli dersi olarak sunulmaktadır. Ayrıca, ana bilim dalı bazındaki farklılığın temelinde öğretmen adaylarının sosyal medya, internet, televizyon gibi medya araçlarına karşı ilgilerinin farklılaşmasından kaynaklandığı söylenebilir (Dedebali ve diğ., 2019).

Çalışmamızda öğretmen adaylarının medya araçları içinde en çok interneti tercih ettiği bulunsa da medya araçları açısından incelendiğinde medya okuryazarlık düzeylerinde kullanılan medya aracının etkisi olduğu söylenemez. TV izleme süresi ve TV programlarında aradıkları temel işlev medya okuryazarlık puanlarında farklılık oluşturmazken, TV’de izledikleri program türüne göre medya okuryazarlık puanlarında farklılık görülmüştür. Haber programı izleyen öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri diğer programları tercih edenlere göre daha yüksek çıkmıştır. Yılmaz ve Özkan (2013)’nin çalışmasında bu bulgunun tam tersine, öğretmen adaylarının medya okuryazarlık puanına TV izleme sürelerinin etkisi olduğu, ancak TV’de izlenen program türünün etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak bu çalışmanın bulgusuna göre medya okuryazarlık becerisine yani medyadan gelen mesajların algılanması ve değerlendirilmesine izlenen programların türü ve niteliğinin etki ettiği, ancak TV izleme sıklığının etki etmediği söylenebilir.

Son olarak, kullanılan sosyal medya araçlarının öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerine etki ettiği, Facebook ve Twitter kullanan öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin yüksek çıktığı bulunmuştur. Bunun sebebi, Twitter ve Facebook sosyal medya mecralarının son zamanlarda daha çok gündemi takip etmek için kullanılması olabilir. Benzer şekilde, Kara (2016) iletişim fakültesi öğrencileri ile yürüttüğü çalışmada öğrencilerin Twitter’ı “gündeme ilişkin bilgi almak, siyasi olayları takip etmek, kanaat önderi olarak tanımladıkları bireylerin düşüncelerini öğrenmek, gündeme ilişkin veya kişisel düşüncelerini ifade etmek, haber sitelerine ait hesapları takip etmek” amacıyla kullandıklarını bulmuştur (s. 269-270). Buradan yola çıkarak, Twitter daha çok gündemin takip edildiği ve alanında uzman kişilerin gerçek hesaplarından açıklama yaptıkları bir sosyal medya alanı olduğu için bireylerin hem medya okuryazarlığına hem de eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunuyor olabilir.

İkinci olarak öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisinin ortalaması orta düzeyin üstünde bulunmuştur. Bu bulgu

alanyazında yapılan çalışmaların bazıları ile benzerlik gösterirken (Ocak, Eymir ve Ocak, 2016) bazıları ile farklılık göstermemektedir (Can ve Kaymakçı, 2015; Kuvaç ve Koç, 2014). Bu araştırmada burada belirtilen alanyazındaki üç çalışma ile aynı ölçeğin kullanılmış olmasına rağmen, farklı sonuçların elde edilmesi eleştirel düşünme beceri düzeyinde içinde bulunduğu toplumun kültürünün ve çevrenin etkisinin olduğunu desteklemektedir (Tümkiye ve Aybek, 2008). Eleştirel düşünme becerisi farklı değişkenlere göre ele alındığında, cinsiyet, sınıf düzey ve okumakta oldukları anabilim dalına göre eleştirel düşünme becerilerinin farklılaşmadığı bulunmuştur. Cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenleri ile ilgili bulgular öğretmen adayları ile çalışan Ekinci ve Aybek (2010) ve Kutluca, Yılmaz ve Ezgi (2018)'in araştırmalarındaki bulgular ile paralellik göstermektedir. Benzer şekilde, öğrenim görülen ana bilim dalının öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisi üstünde anlamlı bir etkisinin olmadığı bulunmuştur. Ulaşılan bu bulgu, verileri Fen bilgisi ve sınıf öğretmen adaylarından toplayan Can ve Kaymakçı (2015) ve farklı bölümlerde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarından toplayan Ekinci ve Aybek (2010) ile benzerlik göstermektedir. Bunun sebebi öğretmen eğitiminde öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerilerini geliştirecek vurgulara derslerde yeterince yer verilmemesi ve aynı üniversitedeki öğretmenlik programlarında verilen derslerin nitelik olarak birbirine yakın olması olabilir.

Benzer şekilde öğretmen adaylarının TV programlarında aradıkları temel işlev ve takip ettikleri TV programlarının da eleştirel düşünme becerilerinde farklılık yaratmadığı bulunmuştur. Öte yandan medya araçlarından internetin ve sosyal medya mecralarından Twitter'ın eleştirel düşünme becerisinde farklılık oluşturduğu bulunmuştur. Sosyal medya mecraları arasında ise Twitter daha çok gündemi takip eden ve farklı bakış açılarını barındıran bir mecra olduğu için (Kara, 2016), Twitter kullanan katılımcıların eleştirel düşünme becerisinin diğer sosyal medya mecralarının kullananlara göre yüksek olması şaşırtıcı değildir. Ulu ve Baş (2020)'de çalışmasında Twitter gibi platformlarda üretilen ve paylaşılan bilgi dinamik olduğu için, öğretmen adaylarının bu platformu kullanırken etkileşimli olarak bilgi üretmesi ve paylaşmasının eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir.

Son olarak, çalışmamızda eleştirel düşünmenin medya okuryazarlığına pozitif olarak etkilediği bulunmuştur. Bu bulgu Arke (2005) ve Ulu ve Baş(2020)'nin bulguları ile paralellik göstermektedir. Öğretmen adaylarının eleştirel düşünmesini destekleyecek ve geliştirecek yönde yapılan etkinlikler, aslında medya okuryazarı birer birey olmalarına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, bütün branşlarda 21. yy öğretmenlerinin medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme ile ilgili bilgi birikimine ve beceriye sahip olması önemlidir ve burada en önemli görev eğitim fakültelerine düşmektedir. Geleceğin öğretmeni olan öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve medya okuryazarlık düzeylerini geliştirmek için, öğretmen eğitim programlarına medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik dersler eklenmelidir (Tekin ve Erdoğan, 2020). Zorunlu ders olarak verilebilecek bu derslerde, öğretmen adaylarına ilgili kaynaklara nasıl ulaşacaklarına, medyadan ve

sosyal medyadan gelen mesajlara/haberlere eleştirel bakabilmeye, yazılı ve görsel medyayı analiz edebilmeye, yeni iletiler oluşturabilme ve sosyal medyayı etkin kullanabilmeye yönelik etkinlikler içermelidir. Medya okuryazarlık ve eleştirel düşünmeye yönelik eğitim verecek öğretim elemanlarının da alanında uzman ve yeterli bilgi ve donanıma sahip olması derslerin verimliliği açısından etkili olacaktır. Ayrıca, medyanın öğrenme-öğretme sürecinde kullanımına yönelik yapılan çalışmalardan (Coşkun, 2021; Sarsar, Başbay ve Başbay, 2015) yola çıkarak, öğretmen adaylarının medyayı eğitim sürecine verimli bir şekilde entegre etme ve derslerde etkin bir şekilde kullanımına yönelik eğitim de verilmelidir. Öğretmen adaylarının bu alanlarda geliştirilmesi, toplumda medya okuryazarlığı bilincinin artmasına ve toplumun olaylara daha eleştirel bir gözle bakmasına da katkı sağlayacaktır. Son olarak, bu çalışma doğu bölgesinde bir üniversite öğrenim göre öğretmen adayları ile yapılmıştır, medya okuryazarlığına ve eleştirel düşünme becerisine düzeyine sosyo-demografik değişkenin etkisini araştırmak için, benzer bir çalışma Türkiye'nin farklı bölgelerindeki eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğretmen adaylarından veri toplanarak tekrarlanabilir. Ayrıca, alan yazına bakıldığında bu iki beceriyi inceleyen çalışmaların genellikle nicel olduğu görülmektedir. Bu nedenle, bu alanda nitel araştırma yöntemleri ile yürütülecek çalışmaların alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alkın-Şahin, S., Tunca, N., ve Ulubey, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının eğitim inançları ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki. *İlköğretim Online*, 13(4), 1473-1492.
- Altun, A. (2011). UNESCO'nun medya okuryazarlığı eğitimi faaliyetlerine toplu bir bakış. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(191), 86-107.
- Andersen, N. (2002). New media and new media literacy. Thinking critically about media: Schools and families in partnership. Erişim adresi: http://www.medialit.org/sites/default/files/391_CIC_ML_Report.pdf
- Arke, E. T. (2005). Media literacy and critical thinking: Is there a connection? (Yayımlanmamış doktora tezi). Duquesne University, Pensilvanya.
- Aslan, A., Turgut, Y. E., Göksu, İ., ve Akt-Aslan, S. (2019). Çocukların medya okuryazarlık düzeylerinin ve kullanım alışkanlıklarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 39(2), 793-815.
- Aslan, N., ve Tuncer Basel, A. (2017). Eğitim fakültesi öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri (İzmir örnekleme). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 4 (25), 1353-1372.
- Aufderheide, P. (1993). *Media literacy: A report of the national leadership conference on media literacy*. Washington, DC: Aspen Institute.
- Aydemir, S., ve Erdamar, G. (2018). Medya okuryazarlığı eğitimi alanında yapılan çalışmaların tematik, metodolojik ve istatistiksel yönelimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1155-1166.
- Binark, M. ve Gencel-Bek, M. (2010). *Eleştirel medya okuryazarlığı kuramsal yaklaşımlar ve uygulamalar*. Kalkedon Yayıncılık: İstanbul.

- Bulger, M. ve Davison, P. (2018) The promises, challenges, and futures of media literacy. *Journal of Media Literacy Education*, 10 (1), 1-21.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum*. Ankara: PegemA.
- Can, Ş. ve Kaymakçı, G. (2015). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri. *Education Sciences*. 10(2), 67-83.
- Cerçi, S. (2012). *Medya yapımları ve yapım teknikleri*. Ankara: Nobel.
- Cherner, T. S., ve Curry, K. (2019). Preparing pre-service teachers to teach media literacy: A response to "Fake News". *Journal of Media Literacy Education*, 11(1), 1-31.
- Çakmak, E. E. (2019). Öğretmenlerin medya okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4 (3), 300-316. DOI: 10.29250/sead.626507
- Çepni, O., Palaz, T. ve Ablak, S. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies*, 10(11), 431-446.
- Çiftçi, H. (2019). Üniversite öğrencilerinin internet için eleştirel okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1341-1358.
- Çinelioğlu, G. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersine yönelik tutumlarının incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Coşkun, H. (2021). Media as a learning-teaching tool in the context of media literacy from turkish language teacher candidates' perspective. *International Journal of Education & Literacy Studies*, 9(4), 93-102.
- Dedebali, N. C., Daşdemir, İ. ve Şan, S. (2019). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ile bilgi okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 595-630.
- Eğmir, E. (2016). *Eleştirel düşünme becerisi öğretim programının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Ekinci, Ö., ve Aybek, B. (2010). Analysis of the empathy and the critical thinking disposition of the teacher candidates. *Ilkogretim Online*, 9(2), 816-827.
- Erdem, C. (2018). Medya okuryazarlığı araştırmalarında eğilimler: Lisansüstü tezlere yönelik bir içerik analizi. *Journal of Theoretical Educational Science*, 11(4), 693-717.
- Facione, P. A, Facione, N. C., ve Giancarlo, C. A. (1998). *The california critical thinking disposition inventory test manual (revised)*. Millbrae, CA: California Academic Press.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. Sage. London:Sage.
- Fraenkel, J. R., ve Wallen, N. (2006). E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Hasdemir, T. A., ve Demirel, F. G. (2012). İletişim eğitimi ve medya okuryazarlığı: Türkiye'deki uygulamadan bir kesit. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (17), 176-191.
- Hobbs, R. ve Frost, R. (2003). Measuring the acquisition of media literacy skills. *Reading Research Quarterly*, 38(3), 330-355.
- Hülür, H. ve Yaşın, C. (2016). *İzleyiciden kullanıcıya yapı-özne sarkacı*. Hülür, H. ve Yaşın, C. (Ed.) Yeni medya kullanıcının yükselişi (s.7-38) içinde. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- İnan, T. (2010). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- İpşiroğlu, Z. (1997). *Eğitimde yeni arayışlar*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kansızoğlu, H. B. (2016). Türkçe öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersine yönelik görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(2), 469-486.
- Kapil, Y. ve Roy, A. (2014), A critical evaluation of generation Z at workplaces. *International Journal of Social Relevance & Concern*, 2(1),10-14.
- Kara, T. (2016). Gençler neden snapchat kullanıyor kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı üzerinden bir araştırma. *Intermedia International e-Journal*, 3(5), 262-277.
- Karaman, M. K. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808.
- Karataş, A. (2008). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Kırık, A. M. (2017). Yeni medya aracılığıyla değişen iletişim süreci: Sosyal paylaşım ağlarında gençlerin konumu. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5(1), 230-261.
- Korkmaz, Ö., Çakır, R. ve Öztürk, Y. (2018). Doğru internet kullanımının bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve internet bağımlılığı kavramları çerçevesinde incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 27-39.
- Kökdemir, D. (2003). Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem çözme. (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Krumsvik, R. J. (2008). Situated learning and teachers' digital competence. *Education and Information Technologies*, 13, 279-290.
- Kurt, A. A. ve Kürüm, D. (2010). Medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişki: Kavramsal bir bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 20-34.
- Kutluca, A. Y., Yılmaz, A., ve Ezgi, İ. (2018). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2045-2055.
- Kuvaç, M. ve Koç, I. (2014). Fen bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri: İstanbul Üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Education*, 3(2), 46-59
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2017). Medya okuryazarlığı ile ilgili tezlere yönelik bir içerik analizi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 588-605. doi: 10.18298/ijlet.1690.
- McLuhan, M. (1965). *Understanding media: The extensions of man*, New York/London: McGraw-Hill Paperback.
- McMillan, J. H., ve Schumacher, S. (2009). *Research in education: Evidence-based inquiry*. London: Pearson.
- Ocak, G., Eymir, E. ve Ocak, İ. (2016). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 63-91.

- Öztay, E. S. ve Tüysüz, M. (2021). *Erken Çocuklukta Düşünme Becerileri, Fen ve Teknoloji*. Artun, H. ve Rakap-Parlak, A. (Ed.), *Erken Çocuklukta Fen ve Teknoloji* (s. 167-184) içinde. Hedef CS Yayıncılık: Ankara.
- Partnership for 21st Century Learning (P21). (2007). Framework for 21st century learning. Erişim adresi: <http://www.p21.org/our-work/p21-framework>
- Paul, R. ve Elder, L. (2006). Minik eleştirel düşünme kılavuzu: Kavramlar ve araçlar (M. Bektaş-Fidan, Çev). Erişim adresi: <http://www.criticalthinking.org/>
- Sarsar, F., Başbay, M., ve Başbay, A. (2015). Öğrenme-öğretme sürecinde sosyal medya kullanımı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 418-431.
- Som, S. ve Kurt, A. A. (2012). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 2(1), 104-119.
- Şahin, A. (2018). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Thompson, J. B. (2008). *Medya ve modernite*. (Öztürk, S. (Çev.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Toy, B. Y., ve Tosunoğlu, N. G. (2007). Sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda bilimsel araştırma süreci, istatistiksel teknikler ve yapılan hatalar. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-20.
- Trilling, B. ve Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Francisco: Jossey-Bass.
- Tümkiye, S., ve Aybek, B. (2008). Üniversite öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin sosyo demografik özellikler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 387-402.
- Ulu, H. ve Baş, Ö. (2020). Öğretmen adaylarının sosyal ağ sitelerini kullanım amaçları, eleştirel düşünme eğilimleri ve medya okuryazarlıkları arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 556-574.
- Yiğit, Z. (2015). Sınıf öğretmenlerinin medya ve televizyon okuryazarlık düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Yılmaz, E. (2013). Sınıf öğretmeni adaylarının gazete ve dergi takip etme alışkanlıkları ile eleştirel ve medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki. (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Yılmaz, Ö., ve Özkan, B. (2013). Bilgisayar ve öğretim teknolojileri ve okul öncesi öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeylerinin karşılaştırılması. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 3(1), 178-183.